

# Commonitorium

## Obrana katolické víry proti novotám heretiků

### Sv. Vincenc Lerinský

I.

Jelikož Písmo svaté říká a napomíná: „Ptej se otců svých a vypoví ti, svých starců, a oznámí tobě“<sup>[1]</sup>; a na jiném místě: „Nakloň ucho své a slyš slova moudrých“<sup>[2]</sup>; a opět: „Můj synu, učení mé nezapomínej, a slova má ať uchovává srdce tvé“<sup>[3]</sup> – proto já, Poutník<sup>[4]</sup>, nejnižší ze všech služebníků Božích, myslím, že s pomocí Boží z toho bude užitek, zvěčním-li písemně vše, co jsem věrně přijal od svatých otců. Navíc je to přinejmenším nutné pro mne samotného: budu mít alespoň něco po ruce, v čem si budu moci ustavičně pročítat a slabou paměť osvěžovat. Chuť k onomu předsevzetí mi dodává nejen jeho užitečnost, ale také čas a vhodné místo pobytu. Čas mne pobouzí proto, jelikož tak jako on vše, co je lidské, odnáší, tak i my bychom mu měli na oplátku vyrvat něco pro život věčný, zejména vyžaduje-li si hrozná očekávání blížícího se Božího soudu znásobení náboženské horlivosti a vychytralost nových heretiků si žádá pečlivost a ostražitost. K psaní mne vybízí i místo pobytu: utekl jsem totiž před shonem měst do půvabné vesničky, v níž obývám tichou klášterní celu; a kde daleko ode všeho rozptýlení se může naplnit to, o čem zpívá žalm: „Spočiňte a vizte, že já jsem Pán.“<sup>[5]</sup> Po dlouhou dobu mne unášel vír rozličných bolestných světských bojů, abych nakonec z vnuknutí Kristova připlul do onoho pro všechny nejbezpečnějšího přístavu náboženství, a zde se zbavil prázdnoty a pýchy, prosil Boha obětí křesťanské pokory o milost a unikl ztroskotání nejen v životě dočasném, ale rovněž požárům života příštího.

Tedy přistoupím již ve jménu Božím k věci: uvedu pravdy, které nám byly předky předány a svěřeny, a to spíše po způsobu zpravodaje než samostatností originálního spisovatele; při psaní se nebudu věnovat všemu, jen věcem nejdůležitějším, a to ani ne tak stylem ozdobným a podrobným, leč spíše dostupným a běžným; o některé věci spíše zavadím, než bych je rozvinul. Ať okrášleně a podrobně píše ti, jež k takovému úkolu vede příkaz povinnosti nebo důvěra v tvůrčí síly. Mně stačí, jestliže si pro podporu své

paměti, či spíše její slabosti, pořídím památník, který se budu s pomocí Páně připomínáním si, čemu jsem se naučil, pomalu, postupně snažit opravovat a doplňovat. Uvádím to již předem, aby, pokud se mi tento památník vymkne a najde si cestu do rukou svatých[6], nebylo v něm unáhleně haněno to, co ještě neprošlo předpokládanými změnami.

## II.

(1) Často jsem se s naléhavostí a velkým úžasem od mnoha mužů osvícených svatostí a moudrostí dovídal, **jak za použití nějaké jisté, a přitom obecné a přesné metody, mohu odlišit pravdu katolické víry od omylů pokryteckých herezí.** Na to jsem skoro ode všech dostal stejnou odpověď, že ten, kdo chce odhalit podvody objevující se na jevišti heretiků, nepadnout do jejich osidel a ve zdraví, neochvějně vytrvat ve zdravé víře, musí dvojnásobným způsobem víru svou s Boží pomocí zabezpečit: za prvé vahou zákona Božího, za druhé podáním katolické církve. (2) Zde by se mohl někdo zeptat: Proč, je-li kánon Písma svatého dokonalejší a každým ohledem navíc osobě dostačující, dodávat k němu ještě váhu církevního podání? Proto, že Písmo svaté s ohledem na jemu vlastní hloubku ne všichni ve stejném a tím pravém významu přijímají, leč jeden tak, a druhý onak jeho verše vykládají, takže napohled se zdá, že kolik lidí, tolik závěrů z něj lze učinit. Neboť jinak je vykládá Novacián, jinak Sabelius, jinak Donát; jinak Arius, Eunomius, Macedonius; jinak Fótius, Apolinarius, Priscilián; jinak Jovinián, Pelagius, Celestius; ještě jinak Nestorius. Vzhledem k takové motanici omylů je věcí zcela nutnou vytýčit linii výkladu prorockých a apoštolských listů podle katolického pravidla a katolického smyslu. (3) **A v samotné Církvi je zase nutné držet se pevně toho, v co všude, v co vždy, v co všichni věřili.** Neboť pouze to je opravdu a správně katolické, jak poukazuje již sám význam onoho slova, které se ve všem odvolává na znaky všeobecnosti. A to nastoupí teprve tehdy, když půjdeme cestou všeobecnosti, starobylosti a jednomyslnosti. Všeobecnost budeme následovat, pokud za pravdivé uznáme jen tu víru, kterou celá Církve na zemi vyznává; starobylost, pokud ani krok neodstoupíme od chápání, které jasně sdíleli naši předci a otcové[7]; jednomyslnost, pokud v rámci zmíněné starobylosti za své přijmeme pojmy a názory všech či skoro všech kněží[8] a učitelů.

## III.

(4) Co má tedy učinit křesťan-katolík, pokud se nějaká částka Církve odtrhne od společenství všeobecné víry? Nic jiného, než že dá přednost zdraví celého těla před údem nakažlivým a nemocným. **A jak má postupovat, pokud by nějaká nová infekce chtěla již ne jen částku, leč najednou celou církev nakazit? Tehdy se má celým srdcem přivínut k starobylosti: tu už patrně žádná novota není s to úskočně překvapit.** Co kdyby se v okruhu minulosti objevil omyl dvou nebo tří lidí či celého města, nebo dokonce nějaké oblasti? Tehdy se bude především snažit postavit nad opovážlivost nebo nevědomost několika osob rozhodnutí všeobecného koncilu, ustálené v dávných dobách, pokud taková existují. A pokud nastane taková situace, k níž se nic podobného nenajde? Tehdy se bude snažit shromáždit názory předků a radit se s nimi. Rozumí se názory pouze těch předků, kteří, byť žili v různých dobách a na různých místech, vytrvali ve společenství a víře jedné všeobecné Církve, čímž prokázali, že jsou směrodatnými učiteli. A to, co tito všichni jako jeden muž – ne pouze ten či onen – v jednom a témže duchu otevřeně, často, vytrvale přijímali, psali a učili – ať je považováno za nepochybný ukazatel víry.

#### IV.

Aby však slova byla jasnější, musíme je podrobně osvětlit příklady a něco šířeji rozvinout, neboť spolu s nadměrnou snahou o výstižnost by mohl rychlý proud výkladu odnést z očí věci nejdůležitější. (5) Když se v době Donáta[9], z něhož vycházejí donatisté, velká část Afriky vrhla do víru jeho bludu a nedbajíc na křesťanskou důstojnost a víru postavila nad Kristovu církev svatokrádežnou troufalost jednoho člověka, tehdy se pouze ti Afričané, kteří pohrdli hanebným rozkolem a připojili se ke společenství církví světa, dokázali zachránit v příbytcích katolické víry. Zanechali dalším pokolením vpravdě skvělý příklad, jak mají jiní v budoucnosti vážit si více zdraví celého těla než pomatenosti jednoho nebo nemnoha lidí. (6) Podobně když ariánský jed[10] nakazil již nejen nějakou částku, nýbrž skoro celý svět, kdy byly do omylu vtaženi, ať již násilím, či úskokem, téměř všichni biskupové latinského světa[11] a jakási mlha zastřela jejich srdce, že neviděli, za kým mají v tomto zmatku jít, tehdy každého skutečného milovníka a ctitele Kristova, který dal přednost staré víře před novým bludařstvím, zcela tato nákaza minula. Nebezpečí oněch dob jasně ukazuje, jaké pohromy svolává zavádění nové nauky. Však se tehdy nechvěly jen věci malé, nýbrž i ty největší.[12] Netrhalo se pouze svazky pokrevnosti, příbuzenství, přátelství, rodiny, ale i města, oblasti, národy, jedním

slovem celý římský stát byl otřesen a pohnut ve svých základech. Neboť když tato bezbožná ariánská novota jako jakási ukrutná jízda, ovládnuvši nejdříve samotného císaře[13], podrobila si novými zákony nejvyšší hodnostáře dvora, nepřestávala již od té doby všechno vířit a kalit: věci soukromé i státní, svaté i světské, za nic považovat pravdu a dobro a jakoby z nejvyššího místa mířit na vybrané oběti. Tehdy byly zneuctěny manželky, obelhávány vdovy, zhanobeny panny, bořeny kláštery, rozhánění kněží, bičování levité, vyhánění duchovní; káznice, vězení a doly se zaplnily svatými. Velká jejich část nebyla vpouštěna do měst, toulala se bez domova uprostřed pouští, jeskyní, skal, mezi divokými zvířaty umírala nahotou, hladem a žízní. A celé toto nesmírné utrpení vyplývá z jednoho pramene! Z toho, že se zavádějí lidské modly na místo nebeského dogmatu, zpochybňuje se dobře opodstatněná starobylost zločinnou novotou, porušují se ustanovení předchozích pokolení, odchází se od rozhodnutí otců, ničí se definice předků – že tato bezbožná a náruživá honba za novotami odmítá uznat nedotknutelnost hranic svaté a nezkažené dávnosti.

V.

(7) Nevymýšlíme si to vše jen proto, že máme nechuť k novému a zalíbení ve starém? Kdo tak soudí, ať alespoň uvěří blahoslavenému Ambrožovi. V druhé knize díla, zasvěcenému císaři Graciánovi, naříká nad smutnými časy těmito slovy: „Již jsme si dost, Bože všemohoucí, odpykali naším úpadkem a naší krví za vraždění vyznavačů, vyhánění kněží, za tu obrovskou záplavu hanebné bezbožnosti. Již dostatečně zazářila pravda, že kdo víru narušuje, ten bezpečí tratí.“[14] V třetí knize svého díla dále píše: „Držme se rad našich předků a nenarušujme v divoké troufalosti zděděných pečetí. Tuto zapečetěnou prorockou knihu se neodvážili otevřít ani starší, ani mocnosti, ani andělé, ani archandělé: pouze Kristu je vyhrazeno výlučné právo ji rozvinout. Kdo z nás by se odvážil rozpečetit kněžskou knihu, zapečetěnou vyznavači a posvěcenou mučednictvím již tolika? Ti, kteří byli zotročeni k tomu, aby ji otevřeli, později tento podvod odsoudili a zapečetili ji zpět[15] – a ti, kteří se jí neopovážili dotknout, se stali vyznavači a mučedníky. Jak bychom se mohli zřící víry těch, jejichž vítězství oslavujeme?“[16] Vskutku, i my, blahoslavený Ambroži, toto vítězství hlasitě oslavujeme a z celého srdce obdivujeme! Musel by to být člověk bez ducha, kdo by netoužil, když ne rovnat se, alespoň následovat ty, jež od obrany víry předků žádná síla neodvedla: ani hrozby, ani život, ani smrt, ani dvůr, ani dvořané, ani císař, ani jeho vláda, ani lidé, ani

d'ábel; jež Pán za vytrvání v staré víře uznal hodny neobvyklého vyznamenání: skrze ně[17] zpět stavěl pobořené kostely, oživoval duchovně vyhaslé národy, kněze opět věncil a ničemné, plné bezbožných novot spisy, či spíše spisky, utopil v proudech horoucích slz seslaných z nebe na biskupy; skrze ně nakonec téměř celý svět, otřesený náhlým přívalem hereze, vyvedl z nové nevíry k dávné víře, ze šílenství novot k dávnému zdraví, z nového zaslepení k dávnému světlu. (8) A na této přímo božské odvaze vyznavačů si nejvíce zaslouží pozornost, že se tehdy tak mužně stavěli ne za nějakou částku v rámci dávné Církve, ale za celou všeobecnost. Neslušelo se totiž, aby tak vznešení mužové s takovým napětím sil bránili mylné a protichůdné myšlenky jednoho či dvou lidí a bojovali za těsné názorečky nějakého zapadlého koutu. Ne! Drželi se přesně rozhodnutí a definic všech kněží svaté Církve, dědiců apoštolské a katolické pravdy, a raději by obětovali sami sebe než víru starobylé všeobecnosti. Proto si zasloužili takovou slávu, že jsou zcela oprávněně považováni ne pouze za vyznavače, nýbrž také za knížata vyznavačů.

## VI.

Nádherný, přímo božský je příklad oněch blahoslavených. Všichni skuteční katolíci by jej měli mít stále před očima a rozvažovat o něm. Tito blahoslavení, zářící jako sedmiramenný svícen sedmým světlem Ducha Svatého, dali budoucím pokolením přejasný vzor, jak se mají příště uprostřed vřavy bludů mocí svaté starobylosti potírat troufalé bezbožné novoty. (9) Není to nakonec nic nového. Vždy totiž v Církvi panoval tento zvyk, že čím byl kdo bohabojnější, tím se rozhodněji stavěl proti novým výmyslům. Příkladů nalezneme mnoho. Pro stručnost uvedu pouze jeden, a to z dějin Apoštolského stolce, aby všichni zcela jasně poznali, s jakou silou, s jakým zápalem a s jakým úsilím blahoslavení nástupci svatých apoštolů vždy bránili nedotknutelnost jednou přijaté víry. Již kdysi dávno blahé paměti Agripin, biskup kartaginský, první z lidí navzdory Písmu svatému, navzdory stanoviskům všech kněží a rozhodnutím předků prosazoval opakování křtu.[18] Tento blud navařil mnoho zlého: dal nejen všem heretikům příklad svatokrádeže, ale přivedl také některé katolíky dokonce k příležitosti k omylu.[19] A když všichni ze všech stran pozvedl hlas proti této novotě, když jí všichni kněží v míře své horlivosti odporovali, tehdy se svaté paměti papež Štěpán, zasedající na Stolci apoštolském, proti tomu také postavil, pravda, spolu se všemi spolubratry, ale v jejich čele. Cítil, soudím, že musí všechny o tolik převyšovat nasazením za věc víry, nakolik je

převyšoval vahou úřadu. V listě, který tehdy vyslal do Afriky, vyřkl ono svaté heslo: „Nic nového nezavádět; zachovejte, co bylo předáno!“<sup>[20]</sup> Tento svatý a moudrý muž věděl, že pravá zbožnost uznává pouze jedno: přelévání celé pravdy na syny se stejnou věrností, s níž byly přijata; – že nám není dáno vést náboženství, kam chceme, nýbrž máme jít za ním, kam vede; – že je znamením křesťanské skromnosti a rozvahy nepředávat potomkům své vlastní nápady, ale pouze zachovávat pravdy přijaté od předků. Jaké tehdy bylo řešení celé záležitosti? Takové, jaké je vždy v podobných případech: dávné názory byly podrženy, nové odhozeny. (10) Ale možná k tomu došlo proto, že se onomu novému vynálezu nedostávalo řečníků? Jistě, měl za sebou takové síly ducha, takové potoky výmluvnosti, tolik početných obránců, takovou pravděpodobnost, tak četné výroky Božího zákona, avšak ponovu a mylně chápané, že celé spiknutí by snad nebylo žádným způsobem možno rozbít, kdyby ho příčina této veliké snahy, ona nová víra, která byla přijímána, hájena, vychvalována, nebyla sama zklamala a zradila.<sup>[21]</sup> A jaké byly skutky afrického koncilu<sup>[22]</sup> a jeho výroky? Z milosti Boží – žádné; vše bylo s pohrdáním odhozeno jako snění a pusté pohádky.<sup>[23]</sup> (11) A došlo k podivuhodnému obratu! Tvůrci zmíněného názoru byli uznáni za katolíky a jeho stoupenci za heretiky; mistři byli zproštěni viny a učedníci odsouzeni; původci knih budou syny Království a obránce oněch spisů pohlty gehena! Nenajde se přeci nikdo tak nerozumný, aby pochyboval, že blahoslavený Cyprián<sup>[24]</sup>, chlouba všech biskupů a mučedníků, bude se svými druhy navěky kralovat s Kristem; a nenajde se také nikdo tak bezbožný, aby popíral, že donatisté a všichni další pohoršitelé, kteří se vychloubají, že vahou onoho koncilu křty opakují, s ďáblem věčně hořet budou.

## VII.

Zdá se mi, že onen výrok vyřkl Bůh hlavně s ohledem na vychytralost těch, kteří se, kujíce pod cizím jménem hereze, chytají poněkud nejasných spisů starých autorů, jež se díky mlhavému obsahu zdají být zdánlivě shodné s jejich názory, aby vyvolali dojem, že ne první a osamoceně hlásají své nápady. Ničemnost těchto lidí si dvakrát zaslouží odsouzení: jednou za to, že se nebojí jedem hereze jiné dělit, podruhé, že památku svatých mužů jako pohaslý popel rouhavou rukou rozhrabují a to, co mělo být přikryto mlčením, vytahují a rozhlašují. Jdou zcela cestami svého praotce Cháma, který nejenže nepřikryl nahotu ctihodného Noema, ale ještě jej vydal na posměch. Za tuto urážku cti rodiče si zasloužil takovou nemilost, že i na jeho potomky přešlo prokletí jeho hříchu.

Jinak však postupovali jeho blahoslavení bratři! Nechtěli ani pohledem znevážit nahotu ctihodného otce, ani to dovolit jiným: ale odvrátivše oči, jak je psáno, přikryli ho. Tím poklesek onoho svatého muže ani neschvalovali, ani nerozhlašovali, a proto na jejich potomcích spočinulo požehnání. Vraťme se však k našemu tématu. (12) S velkou bází se tedy vystříhejme hříchu změny víry a narušení jejího obsahu, od čehož nás odstrašuje nejen přísnost církevních nařízení, ale rovněž i rázné napomenutí apoštola. Všichni vědí, s jakou vážností, s jakou přísností a rozhodností blahoslavený apoštol Pavel útočí na ty, kteří se s podivnou lehkovázností nechali příliš rychle odvést od toho, jenž je povolal v milosti Kristově, k jinému evangeliu, přestože jiného není;[\[25\]](#) kteří si nashromáždili učitele podle svých choutek, kteří odvrátili sluch od pravdy a obrátili se k bájm;[\[26\]](#) a tak na sebe svolali odsouzení, neboť první víru zrušili.[\[27\]](#) Svedli je ti, o nichž zmíněný apoštol píše římským bratřím: „Prosím vás, bratři, abyste měli pozor na ty, kdož činí různice a pohoršení proti učení, kterému jste se naučili; vyhněte se jim. Neboť takoví lidé neslouží Kristu, Pánu našemu, nýbrž svému břichu, a lahodnými řečmi a pochlebováním podvádějí srdce nevinných.[\[28\]](#) Vluzují se do domů a chytají ženštiny obtížené hříchy, puzené rozličnými chťiči, které vždycky se učí a nikdy k poznání pravdy přijít nemohou.[\[29\]](#) Jsou to tlachalové a podvodníci, kteří podvracují celé domy, učíce pro mrzký zisk věcem nepříslušným.[\[30\]](#) Jsou to lidé zkažení, od víry odpadlí;[\[31\]](#) nadutí, ačkoli ničemu nerozumí, ale stůňou na sporné otázky a hádky o slova. Domnívají se, že pobožnost je pramenem zisku.[\[32\]](#) Zároveň se učí být lenivými, chodíce po domech, ale nejen lenivými, nýbrž i klevetivými a všetečnými, mluvíce, co se nesluší.[\[33\]](#) Odvrhli od sebe dobré svědomí a ve víře ztroskotali.[\[34\]](#) Jejich plané řeči postupují k většímu stupni bezbožnosti a slovo jejich bude mít pastvu jako rakovina.“[\[35\]](#) Dobře je o nich také psáno: „Ale nebudou postupovat dále, neboť jejich nesmyslnost bude zjevna všem, stejně jako byla u oněch.“[\[36\]](#)

*Pokračování....*

Přeložil Edmund Kříž.

---

[\[1\]](#) Deut 32, 7.



[2] Prov 22, 17.

[3] Prov 3, 1.

[4] Jedná se o pseudonym autora – latinsky *Peregrinus*.

[5] Ps 45, 11.

[6] „Svatými“ míní autor Bohu zasvěcené mnichy.

[7] Otcí (*Patres*) byli nazýváni učitelé a biskupové minulých dob, kteří do konce života vytrvali ve společenství katolické církve.

[8] Slovem „kněží“ (*sacerdotes*) jsou míněni biskupové.

[9] Donát, nazývaný také Velikým, byl biskupem v Kartágu, který mj. podmiňoval platnost křtu morálním stavem udílející osoby. Působil v první polovině čtvrtého století.

[10] Ariánská hereze má svůj původ u alexandrijského jáhna Aria, který hlásal, že Syn nebyl zrozen z podstaty Otce, nýbrž povstal z ničeho, proto není co do podstaty roven Otci. Arius zemřel v roce 336.

[11] Na synodu v Rimini (Ariminum) v roce 359 podepsalo čtyři sta biskupů na nátlak císaře Konstantina semiariánské vyznání víry. O tomto synodu sv. Jeroným napsal: „Celý svět vykřikl údivem, zjistiv, že je ariánským“ (*Dial. adv. Luciferianos* c. 19).

[12] Srov. Sallustius (Jug. 10): *Nam concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur.*

[13] Jedná se o císaře Konstantina (353–361).

[14] Sv. Ambrož, milánský biskup (374–397), zasvětil svému oblíbenému císaři Graciánovi (375–383) dílo *De fide* (pět knih). Citát se nachází v *De fide* II, 16, 141.

[15] Sv. Ambrož má na mysli již zmiňovanou synodu v Rimini. Biskupové později pod vedením sv. Hilaria vzali na synodě v Paříži v roce 361 svůj podpis zpět.

[16] *De fide* III, 15, 128.

[17] Autor zde má na mysli zejména sv. Atanáše a sv. Hilaria.

[18] Jednalo se o opakované udílení křtu těm, kteří přijali křest z rukou heretiků, a poté se vrátili do jednoty Církve. Dožadovala se toho synoda afrických biskupů, která se pod vedením Agripina konala kolem roku 220 (Cypr. ep. 71, 4 a 73, 3), a kolem roku 230 maloasijské synody v Ikoniu a Synadě (Eus. h. e. VII 7 a Cypr. ep. 75, 7).

[19] Tj. biskupům Malé Asie a severní Afriky.

[20] List papeže sv. Štěpána I. 254–257, vydaný v roce 256, se nedochoval; sv. Cyprián z něj uvádí následující citát: „*Si qui ergo a quacumque haeresi venient ad vos, nihil innovetur nisi quod traditum est, ut menus illis imponatur ad poenitentiam...*“ (ep. 74, 1).



[21] To znamená: Věc byla sama o sobě tak vratká a bezpodstatná, že musela padnout navzdory počtu jejích zastánců.

[22] Pod vedením sv. Cypriána se v Africe konaly tři synody věnované otázce rebaptizace; první v roce 255, druhá na jaře roku 256, třetí na podzim roku 256; zde se hovoří o třetí synodě, na níž se všichni biskupové v počtu osmdesáti sedmi vyslovili za sv. Cypriána.

[23] Závěry synod zmíněných v předchozí poznámce, které rozhodly o neplatnosti heretických křtů, byly odmítnuty na synodě v Arles roku 314.

[24] Sv. Cyprián zemřel mučednickou smrtí v roce 258.

[25] Gal 1, 6–7.

[26] 2 Tim 4, 3–4.

[27] 1 Tim 5, 12.

[28] Rom 16, 17–18.

[29] 2 Tim 3, 6–7.

[30] Tit 1, 10–11.

[31] 2 Tim 3, 8.

[32] 1 Tim 6, 4–5.

[33] 1 Tim 5, 13.

[34] 1 Tim 1, 19.

[35] 2 Tim 2, 16–17.

[36] 2 Tim 3, 9.